

כיצד שירי הזיכרון משקפים את שינוי תפיסת המלחמה והאובדן

בארץ?

מסר: מלחמות ישראל בראי השירה - מקידוש ההקרבה והתרומה לקידוש המקום והרווח האיש

מתודה ראשונה: פירוק

שולחים לחניכים שירונים - לכל שיר קישור ליוטיוב, וכל חניך מקבל שיר אחר לשמוע דרך הטלפון. ברשימת השירים מופיעים שני שירים (או יותר) מכל מלחמה. על כל מדריך לבחור רק שיר אחד לכל מלחמה. לאחר השמעת השירים יש לשאול שאלה מכווניה (מצורף למטה) וכך כל חניך שומע על כל השירים. יש להזכיר כי אנחנו מחפשים את התשובה שעולה מהשיר, ולא מהידע הכללי שלנו.

- מלחמת העצמאות: מי הנופלים בשירים? האם אנחנו מכירים אותם אישית? מי המתאבלים? (התשובה היא שהכול הוא קולקטיבי)

- מלחמת סיני: למה נלחמים? על מה?

- מלחמת ששת הימים: כיצד מוצגים ללוחמים? האם המלחמה הייתה מוצדקת?

- מלחמת ההתשה: כיצד מוצגים ללוחמים? האם יש ספק בצורך במלחמה?

- מלחמת יום כיפור: פה נמצאת התפנית. מהי הזהות של הלוחמים (השירים מציגים כבר לוחמים בשמם, והם אישיים יותר)? האם הם קורבן לגיטימי במלחמה (מבחינת השיר)? האם המלחמה היא דבר נכון לפי השיר?

- מלחמת לבנון הראשונה: מה מודגש בשיר? מהי הגישה למלחמה ולאבל?

- מלחמת לבנון השנייה: מהי הגישה למלחמה ולאבל? מה חשבו על המלחמה הזאת בציבור הישראלי? מה הייתה הביקורת?

הערות למדריך: השינוי בפוקוס בחברה הישראלית מ"פאתוס" ומלחמת "אין ברירה", ל"יש ברירה" ו"הבטחתם שלום", ממלחמת הכלל ואובדן וכאב ציבוריים, אל הפרט בתוך המלחמה ואובדן פרטי.

זמן: 15 דקות | **נספחים:** שירון- שירי זיכרון | **ציוד:** |

פלאפון/מחשב

מתודה שנייה: דיון בשאלה

שאלות לדיון:

- לסיכום, סביב איזו מלחמה הרגשנו בהבדל הגדול?

- מה לדעתכם זה קרה סביב מלחמת יום כיפור?

- האם החברה הישראלית רואה את שירות המדינה ואת ההתנדבות כפי שראתה לפני 40 או 50 שנים?

- מה לדעתכם הביא לשינוי הזה? האם הוא מתבטא בעוד דברים?

- אם אתם מסכימים שהשינוי שראינו בשירים מבטא תהליכים בחברה הישראלית? מהם היתרונות והחסרונות של התהליך הזה?

- האם אתם חושבים שהשינוי הזה נכון? מה צריך להיות הלך הרוח בחברה הישראלית בנוגע למלחמות ולהקרבה אישית?

- מהו לדעתכם התפקיד שלנו כצופים לאור המגמות האלו?

זמן: 15 דקות | נספחים: | ציוד:

הערה למדריכי צמי"ד: לחניכי צמי"ד ושילוב ניתן לבחור מספר שאלות לדיון על פי רמת תפקוד החניכים.

הערות למדריך: מטרת הפעילות להמחיש באמצעות השירים את ההבדלים שבין הלכי הרוח בשלושים השנים הראשונות לקיום המדינה, ובארבעים השנים מאז. חשוב- על המדריך לעורר דיון על התופעה החברתית שבאה לידי ביטוי בשירים. לבחון את היתרונות שלה – שאיפה לנורמליות, צורך רב יותר בהצדקת מלחמות, צמצום אובדן חיי אדם. ואת החסרונות – אינדיבידואליזם, צמצום היכולת להשיג מטרות משותפות וכו'. לאחר מכן חשוב עם החניכים מה התפקיד שלנו לאור מגמה זו? מהו האיזון הנכון?

נקודות חשובות להצלחת הפעילות: חשוב לשים דגש על שיתוף השירים שכל חניך שמע והעברת התחושה בהם, הצלחת הפעילות תלויה ביכולת לראות מגמות שינוי בחברה עפ"י השירים.

*ניתן לשלוח את חוברת השירים מראש וכך להגדיל את הסיכוי שהחניכים יעברו על הדברים לפני וישמעו מספר שירים.

חומרי השראה למדריך: הרצאה של יותם רגב על השינוי בתפיסת המלחמה והאובדן בארץ. הסרטון זמין ביוטיוב: "יומן אקדמי 3-11-29" צפו בסרטון רק בין הדקות 18:00-23:00. לסרטון ביוטיוב

המסע בצופים – נספחים

שכבת ט' – מסלול 4 – כיצד שירי הזיכרון משקפים את שינוי תפיסת המלחמה
והאובדן בארץ? – נספח 1

מלחמת השחרור

https://youtu.be/JqsmY_ZQ7II

באב אל וואד

מילים: חיים גורי
לחן: שמואל פרשקו

פה אני עובר, ניצב ליד האבן.
כביש אספלט שחור, סלעים ורכסים.
ערב אט יורד, רוח ים נושבת
אור כוכב ראשון מעבר בית מחסיר.

באב אל וואד,
לנצח זכור נא את שמותינו,
שיירות פרצו בדרך אל העיר.
בצדי הדרך מוטלים מתינו.
שלד הברזל שותק כמו רעי.

פה רתחו בשמש זפת ועופרת.
פה עברו לילות באש וסכינים.
פה שוכנים ביחד עצב ותפארת,
משורייך חרוך ושם של אלמוני.

באב אל וואד...

ואני הולך, עובר כאן חרש חרש
ואני זוכר אותם אחד אחד.
כאן לחמנו יחד על צוקים וטרש
כאן היינו יחד משפחה אחת.

באב אל וואד...

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה,
אודם כלנית בהר ובמורד.
זה אשר ילך בדרך שהלכנו
אל ישכח אותנו, אותנו באב אל וואד.

באב אל וואד...

<https://youtu.be/ko16DQaQ--Q>

מסביב יהום הסער (המנון הפלמ"ח)

מילים: זרובבל גלעד

לחן: דוד זהבי

מסביב יהום הסער,
אך ראשינו לא יישח
לפקודה תמיד אנחנו,
תמיד אנו, אנו הפלמ"ח.

ממטולה עד הנגב,
מן הים עד המדבר -
כל בחור וטוב - לנשק
כל בחור על המשמר!

נתיב לנשר בשמיים,
שביל לפרא בין הרים, -
מול אויב דרכנו יעל,
בין נקרות ובין צורים.

ראשונים תמיד אנחנו,
לאור היום ובמחשך
לפקודה תמיד אנחנו,
תמיד אנו, אנו הפלמ"ח.

האגף לחינוך ★ תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר) ★ www.zofim.org.il ★ chinuch@zofim.org.il

לוחמי גליפולי 49, ת.ד. 9023, תל אביב 6706818 ★ טל' 03.6303699 ★ פקס 03.6303667 ★ צופים

מבצע קדש

<https://youtu.be/BHuZFHI7CG8>

מול הר סיני

מילים: יחיאל מוהר
לחן: משה וילנסקי

לא אגדה רעי
ולא חלום עובר:
הנה מול הר סיני
הסנה, הסנה בוער.
והוא לווהב בשיר
בפי גדודי בנים,
ושערי העיר
ביד השמשונים.

הו, שלהבת יה - עיני הנערים,
הו, שלהבת יה - ברעום המנועים,
עוד יסופר על זה היום אחי,
בשוב העם אל מעמד סיני.

רעי, זה לא חלום
ולא חזיון הוזה
מאז ועד היום
בוער, בוער הסנה.
לוהט בזמר און
בלבבות האל
של נערי ציון
ורכב ישראל.

הו, שלהבת יה - עיני הנערים...

מלחמת ששת הימים

https://youtu.be/vYp_c4YsiKo

ירושלים של זהב
מילים ולחן: נעמי שמר

אוויר הרים צלול כיון
ורוח אורנים
נישא ברוח הערביים
עם קול פעמונים.

ובתרדמת אילן ואבן
שבוייה בחלומה
העיר אשר בדד יושבת
ובליבה חומה

ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור
ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור

איכה יבשו בורות המים
כיכר השוק ריקה
ואין פוקד את הר הבית
בעיר העתיקה.

ובמערות אשר בסלע
מייללות רוחות
ואין יורד אל ים המלח
בדרך יריחו.

ירושלים של זהב...

אך בבואי היום לשיר לך
ולך לקשור כתרים
קטונתי מצעיר בניך
ומאחרון המשוררים.

כי שמך צורב את השפתיים
כנשיקת שרף
אם אשכחך ירושלים
אשר כולה זהב

ירושלים של זהב...

חזרנו אל בורות המים

לשוק ולכיכר
שופר קורא בהר הבית
בעיר העתיקה.

ובמערות אשר בסלע
אלפי שמשות זורחות
נשוב נרד אל ים המלח
בדרך ירחו.

ירושלים של זהב...

https://youtu.be/NRP_fXiFFqM

גבעת התחמושת

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר רוזנבלום

היה אז בוקר היום השני למלחמה בירושלים.
האופק החוויר במזרח, היינו בעיצומו של הקרב על גבעת התחמושת.
לחמנו שם מזה שלוש שעות.
התנהל קרב עקשני, קטלני, הירדנים נלחמו בעקשנות.
זה היה יעד מבוצר בצורה בלתי רגילה.
בשלב מסוים של הלחימה נשארו לידי ארבעה חיילים בלבד.
עלינו משם בכוח של שתי פלוגות.
לא ידעתי היכן האחרים, כיוון שהקשר עם דודיק המ"פ ניתק עוד בתחילת הקרב.
באותו רגע חשבתי שכולם נהרגו.

בשתיים, שתיים ושלושים
נכנסו דרך הטרשים
לשדה האש והמוקשים
של גבעת התחמושת

מול בונקרים מבוצרים
ומרגמות מאה עשרים
מאה וכמה בחורים
על גבעת התחמושת

עמוד השחר עוד לא קם
חצי פלוגה שכבה בדם
אך אנו כבר היינו שם
בגבעת התחמושת

בין הגדרות והמוקשים
השארנו רק את החובשים
ורצנו אבודי חושים
אל גבעת התחמושת.

באותו רגע נזרק רימון מבחוץ. בנס לא נפגענו.
חששתי שהירדנים יזרקו רימונים נוספים.
מישהו היה צריך לעלות למעלה ולהשגיח.
לא היה לי זמן לשאול מי מתנדב, שלחתי את איתן.
איתן לא היסס לרגע, עלה למעלה והתחיל להפעיל את המקלעון.
לפעמים היה עובר אותי והייתי צריך לצעוק לו שיישאר בקו שלי.
ככה עברנו איזה שלושים מטר.
איתן היה מחפה מלמעלה ואנחנו טיהרנו את הבונקרים מבפנים,
עד שנפגע בראשו ונפל פנימה.

ירדנו אל התעלות
אל הכוכים והמסילות
ואל המוות במחילות
של גבעת התחמושת

ואיש אי אנה לא שאל
מי שהלך ראשון נפל
צריך היה הרבה מזל
על גבעת התחמושת

מי שנפל נסחב אחר
שלא יפריע לעבור
עד שנפל הבא בתור
על גבעת התחמושת

אולי היינו אריות
אך מי שעוד רצה לחיות
אסור היה לו להיות
על גבעת התחמושת.

החלטנו לנסות לפוצץ את הבונקר שלהם בבזוקה.
הבזוקה עשתה כמה שריטות לבטון.
החלטנו לנסות בחומר נפץ. חיכיתי מעליהם עד שחזר הבחור עם חומר הנפץ.
הוא היה זורק לי חבילות חבילות, ואני הייתי מניח את החבילות אחת אחת בפתח
הבונקר שלהם.
להם הייתה שיטה: קודם זרקו רימון, אחר כך ירו צרור, אחר כך נחו.
אז בין צרור לרימון, הייתי ניגש לפתח הבונקר שלהם ושם שם את חומר הנפץ.
הפעלתי את חומר הנפץ והתרחקתי כמה שיכולתי.
היו לי ארבעה מטר לתמרן, כי גם מאחורי היו לגיונרים.
אני לא יודע למה קיבלתי צלי"ש, בסך הכול רציתי להגיע הביתה בשלום.

בשבע, שבע ועשרים
אל בית הספר לשוטרים
אספו את כל הנשארים
מגבעת התחמושת.

עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
חזרנו אל העיר שבעה
מגבעת התחמושת.

חזרנו אל העיר שבעה
עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
על גבעת התחמושת

על בונקרים מבוצרים
ועל אחינו הגברים
שנשארו שם בני עשרים
על גבעת התחמושת

מלחמת ההתשה

<https://youtu.be/MEJ5jgCaDhE>

אין לי ארץ אחרת

מילים : אהוד מנור

לחן : קורין אלאל

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

רק מילה בעברית חודרת

אל עורקיי, אל נשמתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

לא אשתוק, כי ארצי

שינתה את פניה

לא אוותר לה,

להזכיר לה,

ואשיר כאן באוזניה

עד שתפקח את עיניה

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

רק מילה בעברית חודרת

אל עורקיי, אל נשמתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

לא אשתוק, כי ארצי

שינתה את פניה

לא אוותר לה,

להזכיר לה,

ואשיר כאן באוזניה

עד שתפקח את עיניה

אין לי ארץ אחרת

עד שתחדש ימיה

עד שתפקח את עיניה

אין לי ארץ אחרת

גם אם אדמתי בוערת

רק מילה בעברית חודרת

אל עורקיי, אל נשמתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

בגוף כואב, בלב רעב

כאן הוא ביתי

<https://youtu.be/PBm8V5N2q7c>

אחי הצעיר יהודה

מילים: אהוד מנור

לחן: יוחנן זראי

אחי הצעיר יהודה,
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
השמש עוד עולה כל בוקר
ואורה לבן,
ולעת ערב רוח מפזרת
את עלי הגן.
הגשם הראשון
ירד לפני יומיים,
בערב יום שלישי,
ושוב אפשר לראות שמיים
בשלולית על הכביש הראשי.

אחי הצעיר יהודה
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
בגן הילדים שלך
לומדים כבר שיר חדש,
ובתיכון התלמידים
שוב מתעמלים על המגרש.
רוחות ערבית
מייללות על המרפסת
את כל שירי הסתיו,
ואימא מחכה בסתר,
שאולי עוד יגיע מכתב.

אחי הצעיר יהודה
האם אתה שומע?
האם אתה יודע?
כל חבריך הטובים
נושאים דמותך עמם,
ובכל הטנקים על קווי הגבול
אתה נמצא איתם
אחי הטוב,
אני זוכר את שתי עיניך,
והן פותרות חידה.
ובני הרך יפה כמוך
בשמך לו אקרא - יהודה.

מלחמת יום הכיפורים

<https://youtu.be/c6zN9U7mxrM>

לו יהי

מילים ולחן : נעמי שמר

עוד יש מפרש לבן באופק
מול ענן שחור כבד
כל שנבקש לו יהי.
ואם בחלונות הערב
אור נרות החג רועד
כל שנבקש לו יהי.

לו יהי, לו יהי
אנא - לו יהי
כל שנבקש לו יהי.

אם המבשר עומד בדלת
תן מילה טובה בפיו
כל שנבקש לו יהי
אם נפשך למות שואלת
מפריחה ומאסיף
כל שנבקש לו יהי

לו יהי, לו יהי...

מה קול ענות אני שומע
קול שופר וקול תופים
כל שנבקש לו יהי
לו תישמע בתוך כל אלה
גם תפילה אחת מפי
כל שנבקש לו יהי

לו יהי לו יהי.....

בתוך שכונה קטנה מוצלת
בית קט עם גג אדום
כל שנבקש לו יהי.
זה סוף הקיץ סוף הדרך
תן להם לשוב הלום
כל שנבקש לו יהי.

לו יהי, לו יהי....

ואם פתאום יזרח מאופל
על ראשנו אור כוכב
כל שנבקש לו יהי.
אז תן שלוה ותן גם כוח
לכל אלה שנאהב
כל שנבקש לו יהי.

לו יהי, לו יהי....

<https://youtu.be/gV6rRTKyq0Y>

החיסה צומחת שוב

מילים : דורית צמרת

לחן : חיים ברקני

שדות שפוכים הרחק מאופק ועד סף
וחרובים וזית וגלבוש -
ואל ערבו העמק נאסף
ביופי שעוד לא היה כמוהו.

זה לא אותו העמק, זה לא אותו הבית,
אתם אינכם ולא תוכלו לשוב
השביל עם השדרה, ובשמיים עיט
אך החיסה צומחת שוב

מן העפר המר העיריות עולות
ועל הדשא ילד וכלבו
מואר החדר ויורדים לילות
על מה שבו ומה שבליבו

זה לא אותו העמק...

וכל מה שהיה אולי יהיה לעד
זרח השמש שוב השמש בא
עוד השירים שרים אך איך יוגד
כל המכאוב וכל האהבה

הן זה אותו העמק, הן זה אותו הבית
אבל אתם הן לא תוכלו לשוב
ואיך קרה, ואיך קרה ואיך קורה עדיין
שהחיסה צומחת שוב.

מבצע שלום הגליל (מלחמת לבנון)

<https://youtu.be/NgXmpmrt5I0>

שתי אצבעות מצידון

מילים : אלי מדורסקי (אלי כהן)

לחן : בני נגרי

שתי אצבעות מצידון

אני יושב בדיכאון

כל היום סיור, שמירות

מסתכלים על מי לירות

רואה ילדה יפה בכפר

ובך אני נזכר

רחוק מהעין, רחוק מהלב

שכחת אותי וזה כואב

חושב עלייך המון

חייל שבוז, בלבנון

שתי אצבעות מצידון

פתיחת צירים דבר ראשון

קצת בטוח קצת נפחד

בשיחים מטען צד

על ענף יושב פרפר

ובך אני נזכר

רחוק מהעין, רחוק מהלב...

שתי אצבעות מצידון

אני שומר אך מת לישון

מה עושים לעזאזל

במשקפת מסתכל

רואה חלון רחוק מואר

ובך אני נזכר

רחוק מהעין, רחוק מהלב...

<https://youtu.be/PjRBZW5eXZs>

הביתה

מילים : אהוד מנור
לחן : יאיר קלינגר

עוד שנה חלפה,
עוד שנה טרופה,
עשבים שוטים עלו בשביל ובגן.
רוח נאנח
את התריס פתח
ומכה בקיר הישן,
כמו קורא :

הביתה, הביתה,
באה עת לחזור,
מן ההרים
משדות זרים.
היום דועך ואין סימן.

הביתה, הביתה
טרם רדת אור.
לילות קרים,
לילות מרים,
קרבים עכשיו לכאן.

עד עלות השחר
מתפללת לשלומך,
שבוייה באזיקי פחדים
אני שומעת צעדים.

הביתה, הביתה,
כי עוד לא ניתן
כל מה שהובטח לנו מזמן.

גרסה מורחבת לשיר

השנים חולפות,
השנים קוטפות,
ואנחנו לא מצאנו
עוד מנוחה.

דור הולך ובא,
הלחי רטובה,
ובוכה דמעה מלוחה
כמו קוראת :

הביתה, הביתה,
באה עת לחזור
מסוף דרכים

מריב אחים
אל תוך אותו מקום בלב.

טרם רדת אור
אל חלומות ללא חומות
אל לילה בלי כאב

עד עלות השחר
מתפללת לשלומך
שמרי שמרי ארצי שלי
שברי חלום
ישראלי.

הביתה, הביתה
כי עוד לא ניתן
כל מה שהובטח לנו מזמן...

<https://youtu.be/tB1ngpVzB8Q>

שום דבר לא יפגע בי

מילים : ארז שטרק

לחן : יורם חזן

שום דבר לא יפגע בי, שום דבר
לא אישה לא כדור מחבלים, שום דבר
כי ככה נשבעתי לאחי, אחותי, להורים
ובכיתי בלילות ודאגתי בימים
כי פחדתי שמשוהו יפגע בהורים
וקולו של אבי מהדהד לי בראש כבר שנים

אם יקרה לך משהו

אין לי טעם לחיים

אין לי טעם למחר

אין לי טעם לחיים

אין לי טעם למחר

אם אתם עומדים כאן מעלי
כנראה שלא עמדתי בהבטחתי

מצטער, בחיי

מצטער, בחיי

מצטער, בחיי

אם יקרה לך משהו...

שום דבר לא יפגע בי

שום דבר

לא אישה לא כדור מחבלים

שום דבר

מלחמת לבנון השנייה

<https://youtu.be/bjOqqJcJ15U>

קצר פה כל כך האביב

מילים: דוד גרוסמן

לחן: יהודה פוליקר

יש רגע קצר בין אדר לניסן
שהטבע צוחל בכל פה
הוא שופע חיים
שיכור ומבושם -
איך שיופי יכול לרפא!

נסער ומשולהב ומתיז
ניצוצות -
אך עוד רגע יבול ויצהיב
כי הנה בשוליו כבר הקיץ ניצת -
קצר פה כל כך האביב.

קצר וחטוף ושובר את הלב
לחשוב שהוא תכף ידעך
מבטו רק נפקח
אך התחיל ללבלב -
רק ניתן לי ותכף נלקח.

אביב עול-ימים וסוער
וסופו -
כבר כתוב בעלי ניצניו,
אבל הוא מסתחרר
כפרפר במעופו,
וכמוהו-נצחי בעיניו.

קצר וחטוף ושובר את הלב
לחשוב שהוא תכף ידעך
מבטו רק נפקח
אך התחיל ללבלב -
רק ניתן לי ותכף נלקח.

ואת ואני היודעים
ונורא הדבר שרק הוא לא -
עד כמה קצרים החיים,
החיים הקצרים שניתנו לו.

נדיב ונסער ומכאיב
קצר פה כל כך
האביב.

<https://youtu.be/kKettLssm8g>

מיליון כוכבים

מילים ולחן : יפתי (יפתח קרוזנר)

רצית לעוף, רצית כבר הלאה
עם חצי חיוך עלית למעלה
מיליון כוכבים בשמיים
תופסים את הצבע שלך בעיניים
תן רק עוד שניה אחת לומר לך שלום

רצית לעוף, הלכת רחוק מדי
בתוך הטירוף אין מי שישמור עלי
מיליון כוכבים בשמיים
תופסים את הצבע שלך בעיניים
רציתי שניה אחת לומר לך שלום

אני רציתי לשיר
אתה הרמת גיטרה
מלאך מנגן לי עכשיו
אז אתך אני שרה
מיליון כוכבים בשמיים
תופסים את הצבע שלך בעיניים
רציתי לשיר לך, לומר לך שלום
רציתי שניה אחת לומר לך שלום
תן רק עוד שניה אחת לומר לך שלום

